

Umeå universitet
901 87 UMEÅ

Datum 2011-03-22
Dnr 32-2010-0705

Umeå universitets relation till Uminova Holding AB

Som ett led i den årliga revisionen av Umeå universitet 2010 har en granskning gjorts av universitetets relation till det egenförvaltade holdingbolaget Uminova Holding AB.

Riksrevisionens granskning av universitetets relation till holdingbolaget har gjorts med avseende på ägarstyrning samt affärsmässighet vad gäller köp och försäljning av varor och tjänster.

Granskningen har resulterat i iakttagelser som Riksrevisionen vill fästa styrelsens uppmärksamhet på i denna revisionsrapport.

Riksrevisionen har vid granskningen även tagit del av internrevisionens vid Umeå universitet granskning av bolag vid Umeå universitet, som avrapporterades till styrelsen 15 april 2010¹. Styrelsen vid Umeå universitet har vid sitt sammanträde 10 juni 2010, beslutat om ett antal åtgärder² med anledning av internrevisionens rapport.

Riksrevisionen önskar information senast 2011-05-05 med anledning av iakttagelserna i denna rapport.

Uminova Holding AB

I 1993 års forskningspolitiska proposition³ föreslogs inrättandet av två nya typer av stödformer för samverkan mellan högskola och näringsliv, teknikbrostiftelser och holdingbolag. Utbildningsdepartementet och Näringsdepartementet bildade elva holdingbolag under åren 1994 och 1995.

Förvaltningen av bolagen låg ursprungligen på Näringsdepartementet men överfördes till lärosätena 1 januari 1998. Förvaltningen av Uminova Holding AB överfördes då till Umeå universitet. Förvaltningsansvaret innebär bl.a. att universitetet ska ansvara för att utse styrelse i Uminova Holding AB och att representera staten på bolagsstämman.

Ägarstyrning

Aktiebolag är en juridisk person där de grundläggande bestämmelserna återfinns i aktiebolagslagen (2005:551). Som företrädare för statens ägande av Uminova Holding AB lyder Umeå universitet under samma bestämmelser som andra

¹ Bolag vid Umeå universitet – ägarstyrning, kontroll och uppföljning (revisionsrapport dnr 192-900-10)

² Åtgärder med anledning av internrevisionens rapport Bolag vid Umeå universitet – ägarstyrning, kontroll och uppföljning (dnr 192-900-10)

³ Proposition (1992/93:170) Forskning för kunskap och framsteg

aktieägare. Styrningen av Uminova Holding AB ställer därmed andra krav än styrningen av Umeå universitet.

Bolagsstämman är bolagets högsta beslutande organ där ägarna kan besluta om bolagets olika angelägenheter bl.a. utse styrelse och besluta om ändringar i bolagsordningen. Bolagsordningen är det styrdokument som reglerar de grundläggande förutsättningarna för ett aktiebolag och ska alltid upprättas vid bildandet av bolaget. För närvarande pågår på Utbildningsdepartementet en översyn av holdingbolagens bolagsordningar.

Bolagsstämman kan även besluta om andra särskilda anvisningar för styrelsen och verkställande direktören, s.k. ägardirektiv. Exempel på vad ägardirektiven för statliga myndigheter kan innehålla är statens ägarpolicy samt riktlinjer med anställningsvillkor för ledande befattningshavare och för extern rapportering. För att ägardirektiven ska vara aktiebolagsrättsligt bindande krävs att de är beslutade på bolagsstämman. Ägardirektiv som har beslutats på bolagsstämman och som inte strider mot bolagsordningen eller lagstiftning, är aktiebolagsrättsligt bindande för styrelsen och verkställande direktören.

Umeå universitet har inte utarbetat några ägardirektiv för Uminova Holding AB. Enligt universitet ska ägardirektiv utarbetas så snart Utbildningsdepartementet är klar med översynen av holdingbolagens bolagsordningar.

Riksrevisionen *rekommenderar* Umeå universitet att utarbeta ägardirektiv för Uminova Holding AB så snart som regeringen har beslutat om den nya bolagsordningen. Beslut om ägardirektiv för Uminova Holding AB vid Umeå universitet bör fattas av universitetets styrelse.

För att ägardirektiven ska vara aktuella bör de utarbetas och beslutas årligen. Ägardirektiven bör således beslutas på styrelsens möte närmast före bolagsstämman. Direktiven bör därefter formellt överlämnas av universitetet och beslutas vid bolagsstämman för att bli aktiebolagsrättsligt bindande.

Riksrevisionen *rekommenderar* att ägardirektiven bl.a. innehåller

- i tillämpliga delar statens ägarpolicy⁴,
- krav på vad som ska återrapporteras i bolagets årsredovisning, t.ex. måluppfyllelse i bolagets olika delar,
- vilka typer av uppdrag som bolaget kan åta sig respektive inte åta sig med hänsyn till bolagsordningen och regeringens riktlinjer från 2002 (U2002/4579/UH), och
- regeringens riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare beslutade 20 april 2009⁵ och i tillämpliga delar riktlinjerna för extern rapportering beslutade 29 november 2007⁶.

Affärsmässighet

Det saknas skriftliga avtal och riktlinjer mellan universitet och Uminova Holding AB, som tydliggör och formaliserar grunderna för de ekonomiska mellanhavandena mellan universitetet och bolaget. Det finns ett treårigt uppdragsavtal (dnr 243-663-09) mellan Umeå universitet och holdingbolagets dotterbolag Uminova Innovation

⁴ Statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med statligt ägande (Näringsdepartementet 2010)

⁵ Riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i företag med statlig ägande (Näringsdepartementet 2009)

⁶ Riktlinjer för extern rapportering för företag med statligt ägande (Näringsdepartementet 2007)

AB, där universitetet uppdrar dotterbolaget att för universitetets räkning fullgöra i avtalet angivna funktioner och arbetsuppgifter. I rubriken anges felaktigt att avtalet är med Uminova Holding AB.

Vid granskningen av om Umeå universitet har en affärsmässig relation i sina ekonomiska mellanhavanden med Uminova Holding AB och bolagets dotterbolag, noterades följande:

- Uminova Holding AB:s verkställande direktör och styrelsens ordförande får lön för detta arbete genom anställningar vid Umeå universitet och har ingen ersättning från bolaget.
- Ersättningen från universitetet till Uminova Innovation AB enligt uppdragsavtalet (se ovan), är ett på förhand bestämt belopp med en årlig indexuppräknung. Ersättningen utbetalas i förskott mot faktura från bolaget. Normala betalningsvillkor inom staten är 30 dagar efter levererad vara eller utförd tjänst.
- Uppdragsavtalet föregicks inte av någon upphandling i enlighet med lag (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU). När avtalet ingicks (2009-02-23) fanns inte heller det s.k. Teckal-undantaget i 2 kap. 10 a § LOU.
- Universitetets styrelse beslutade 2006 om finansiering av ett ”stöd” till Bio Tech Umeå AB (helägt dotterbolag till Uminova Innovation AB) under fyra år på totalt 1,5 miljoner kronor, varav 460 tusen kronor betalades ut under 2010.
- En utbetalning på 4,7 miljoner kronor gjordes i april 2010 (återbetalades i december) till Uminova Innovation AB för att inrätta ett innovations-kontor. Utbetalningen föregicks inte av någon analys av att utbetalningen är förenlig med EU:s statsstödsregler (se nedan) eller LOU.

Utgångspunkten för granskningen av Umeå universitets relation till Uminova Holding AB är att det är fråga om två olika organisationsformer, där den ena är en offentligrättsligt styrd myndighet och den andra är ett privaträttsligt aktiebolag. Eftersom det är fråga om två olika organisationsformer får verksamhet och ekonomi i universitetet respektive holdingbolag inte blandas samman.

Relationen i de ekonomiska mellanhavandena mellan universitetet och Uminova Holding AB ska även vara affärsmässig, det får t.ex. inte förekomma någon form av kapitalöverföring. Kapitalöverföring från universitetet till holdingbolagen är inte förenligt med bestämmelserna i 10 a § kapitalförsörjningsförordningen (1996:1188) eller regeringens riktlinjer för holdingbolagen⁷.

Kapitalöverföring/-stöd till holdingbolaget eller dess dotterbolag i olika former, som inte omfattas av gruppundantagsförordningen⁸, kan även strida mot EG-fördragets statsstödsregler (Artikel 87.1).

Av regeringens proposition Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) framgår bl.a. att ”Definitionen av statligt stöd är bred och omfattar alla insatser med offentliga medel (statliga såväl som kommunala) som innebär fördelar för enskilda företag eller branscher. Stödet ska på något sätt gynna mottagaren (företaget) genom att ge en ekonomisk fördel. Stödbegreppet omfattar inte enbart direkta subventioner utan exempelvis även selektiva nedsättningar av avgifter, lån eller

⁷ Riktlinjer för utövande av statens äganderätt i vissa bolag knutna till universitet och högskolor (Utbildningsdepartementet 2002-12-19, U2002/4579/UH)

⁸ EU-kommissionen antog i augusti 2008 en allmän gruppundantagsförordning för vissa kategorier av stöd som anses förenliga med den gemensamma marknaden enligt artiklarna 87 och 88 i fördraget. Gruppundantagsförordningen omfattar stöd till bl.a. forskning, utveckling och innovation.

garantier till förmånliga villkor, offentligt inköp till överpris, offentlig försäljning till underpris, och subventionerade tjänster samt fall där det offentliga inte tillämpar marknadsmässiga villkor vid utställandet av garantier eller borgensförbindelser.”

Uminova Holding AB:s verkställande direktör och styrelsens ordförande har båda anställningar vid universitetet. Riksrevisionen vill uppmärksamma universitetet på riskerna för att verkställande direktören och styrelsens ordförande genom sina dubbla roller, inte alltid är oberoende i sin handläggning av ärenden som rör mellanhavanden mellan universitetet och Uminova Holding AB.

Riksrevisionen *rekommenderar* att Umeå universitet förbättrar den interna styrningen och kontrollen i relationen till Uminova Holding AB (inklusive dotterbolagen) genom att upprätta avtal och riktlinjer, som tydliggör och formaliserar grunderna för de ekonomiska mellanhavandena mellan universitetet och bolaget. De ekonomiska mellanhavandena bör vila på affärsmässiga grunder.

Umeå universitet *rekommenderas* även säkerställa att de ekonomiska mellanhavandena är förenliga med bestämmelserna i 10 a § kapitalförsörjningsförordningen (1996:1188), regeringens riktlinjer för holdingbolagen, lag (2007:1091) om offentlig upphandling samt EG-fördragets statsstödsregler.

Riksrevisionen *rekommenderar* även att Umeå universitet renodlar verkställande direktörens och styrelsens ordförande arbetsfördelning mellan universitetet och Uminova Holdings AB (inklusive dotterbolagen), på ett sätt som innebär att deras arbete för de två organisationerna inte blandas samman och att opartiskheten i tjänsteutövningen inte kan ifrågasättas.

Ansvarig revisor Claes Backman har beslutat i detta ärende. Uppdragsledare Sofie Gustavsson har varit föredragande.

Claes Backman

Sofie Gustavsson

Kopia för kännedom:
Regeringen